

У нас като че ли Пенчо Славейков беше първият, който заговори за онова специфично предразположение на народа към героите, което поражда този култ. Неговият характер, формите, чрез които народната традиция превръща определени герои в обект на поклонение и преклонение, изразяват вътрешното богатство на народното съзнание, неговото развитие.

Юнакът е, който изпълва епичните времена на българите, където те се връщат, когато историческото им битие е поставено на изпитание. затова Марко Кралевити е физически безсмъртен – той е там, в пещерата, в царството на мъртвите ни предци и чака своя час. Причината да се оттегли там е повтаряна у нас многократно през епохата на Възраждането. Той, юнакът, чиято сабя сече скали и върхове, първогероят, който шета с исполински крачки, среща овчарче с пищов в ръката си – на заплахата, че с тази играчка може да бъде прострелян, отговаря с извечната доверчивост на безсмъртните и подлага длан на дулото на непознатото оръжие. За да осъзнае, че неговото време е минало. Времето на юнаците.

Този мит съдържа една от най-дълбоките догадки в българската фолклорна философия. Светът се променя, променят се и героите, които се създават. Но те отиват в света на предците, който е вечен. И при Марко България е сътворена като земя и народ – нека си припомним как крачи той през тази земя от Шар до Дунава и надолу, след робските синджири, проточили се през Беломорието, за да се нареди сред предците ни. Рожба на едно митологично мислене, той идва от детството ни като народ, набирайки сила и от спомена за Конника, и от делата на първотворителите на държавата ни, и от битките ни за етнично оцеляване. Затова той според народа е бил, непременно е бил в онези времена, когато **такива** човеци са ни били необходими.

Бил е и цар Иван Шишман.

Спомням си, че пак в онези зимни дни на 1968 година попаднахме в едно от селцата горе, над Котел, където Балканът се е надвесил над побългарените преди векове степи, и една селянка, вярваща в народното предание като в майчин благослов, ми разказваше как на Великден нейният стопанин отивал към една